

Morświn *Phocoena phocoena* ze śladami zaplątanych sieci na pysku (fot. K. Jęczykowska)

Flota rybacka, pomimo ograniczonej produktywności Morza Bałtyckiego, liczy blisko 6000 jednostek rybackich (bez Kattegatu), a roczna wielkość połowów oscyluje w granicach 500 000 ton. Mimo istniejących w należących do UE państwach bałtyckich przepisów, które zobowiązują właścicieli jednostek do raportowania przyłowu gatunków chronionych, wywiązywanie się z tego obowiązku jest niemożliwe do zweryfikowania i nie dostarcza wiarygodnych danych o skali tego zjawiska. Większość współcześnie zebranych informacji na temat skali przyłowu opiera się na informacjach i ankietach przeprowadzanych wśród rybaków, programach obserwatorów lub danych pochodzących z systemów monitorowania zainstalowanych na jednostkach rybackich.

W przypadku bałtyckich fok brakuje dedykowanych programów monitoringu ich przyłowu, dlatego szacuje się go w oparciu o ankiety przeprowadzane wśród rybaków oraz na podstawie znalezionych martwych osobników na brzegu morskim.

Istnieje kilka sposobów przeciwdziałania zjawisku przyłowu. Jednym z nich jest zmniejszenie nakładu połowowego w obszarach, które są szczególnie narażone na wystąpienie tego zjawiska. Wśród testowanych na Bałtyku rozwiązań znalazły się głównie metody związane ze zwiększeniem widoczności narzędzi połowowych.

W przypadku morświnów takim stosowanym już rozwiązaniem jest np. wykorzystanie pingerów, tj. akustycznych urządzeń ostrzegających, emitujących dźwięki słyszalne przez te walenie, a tym samym sprawiających, że sieci mogą zostać przez nie zawczasu zauważone.

Rozwiązania ograniczające przyłów ptaków morskich także bazują na metodach zwiększających widoczność narzędzi, jak choćby diody LED o różnej barwie światła oraz wszywane w tkaninę biało-czarne panele, przez które ptaki mogą znaleźć drogę ucieczki. W fazie testów są również metody odstrasżające ptaki od miejsca połowu z wykorzystaniem latawców i lin płoszących.

Bardzo skuteczną metodą jest też czasowo-przestrzenne zamknięcie łowisk na obszarach i w okresach ważnych dla ssaków i nurkujących ptaków morskich. Takie rozwiązanie generuje jednak koszty społeczne i finansowe, co spotyka się z krytyką środowiska rybackiego. Kolejną propozycją jest wykorzystywanie alternatywnych narzędzi połowowych, takich jak pułapki pontonowe i klatki dorszowe. Są one konstruowane w taki sposób, aby uchronić foki przed przypadkowym schwytaniem, a jednocześnie zabezpieczyć połów przed wyjadaniem przez te ssaki.

Przyłów może być również minimalizowany poprzez świadomy wybór konsumentki. Na świecie istnieją certyfikaty produktów rybnych, zapewniające, że oznakowane nimi ryby zostały złowione metodami minimalizującymi przyłów. Warto zatem, kupując produkty z bałtyckich gatunków ryb, dowiedzieć się, jakimi narzędziami i technikami połowowymi zostały schwytane.



Lodówka *Clangula hyemalis* zaplątana w sieć (fot. W. Górski)

Tekst: M. Koss, W. Górski i M. Selin (SMUG), proj. graf.: C. Wójcik



DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW
WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU
OCHRONY ŚRODOWISKA
W GDAŃSKU

PRZYŁÓW ssaków i ptaków morskich w Morzu Bałtyckim



Foka pospolita *Phoca vitulina*
zaplątana w sieć i żyłkę (fot. J. Wilkanowski)



Rybołówstwo operuje w obszarach morskich, które są naturalnym miejscem żerowania wielu organizmów. Przemysł rybacki może wpływać pośrednio (przełowienie) lub bezpośrednio (zapląkanie w sieci, zakłócenie spokoju) na wiele gatunków kręgowców morskich.

Przyłów to przypadkowe, nieumyślne schwytnięcie w narzędzie połowowe gatunku, który docelowo nie był obiektem połowu.

Zjawisko to zostało udokumentowane dla różnych gatunków ssaków morskich, ptaków wodnych, chronionych gatunków ryb i żółwi morskich na wielu łowiskach na świecie. Rybacy wykorzystują kilka rodzajów narzędzi połowowych, ale głównie są to: **włoki, sznury haczykowe i sieci skrzelowe**. Te ostatnie są szczególnie niebezpieczne, ponieważ są stosowane bardzo często przez małe jednostki rybackie w płytkich wodach przybrzeżnych, gdzie licznie występują chronione, rzadkie lub zagrożone gatunki zwierząt. Połowy z wykorzystaniem sieci skrzelowych (niekotwiczonych) zostały nadal są kontynuowane w płytkich morzach szelfowych, zatokach i zalewach, gdzie uszczuplają populacje chronionych gatunków ssaków i ptaków morskich. Na skutek przyłowu rocznie ginie na świecie 650 000 ssaków morskich, z czego większość w sieciach skrzelowych. Ten sam rodzaj narzędzia połowowego odpowiada za śmierć min. 400 000 ptaków morskich.

Morze Bałtyckie, północno-zachodnie obszary Oceanu Spokojnego oraz wody okalające Islandię cechują się jednym z najwyższych wskaźników przyłowu ptaków morskich w sieciach skrzelowych. Obszar Morza Bałtyckiego jest głównym szlakiem migracyjnym, a także kluczowym miejscem rozrodu i zimowania dla wielu gatunków ptaków morskich. W Bałtyku na przyłów szczególnie narażone są ptaki nurkujące (kaczki grążycy Aythyini, alki Alcidae, perkozy Podicipedidae czy nury Gaviidae). Do najczęściej przyławianych ptaków morskich w polskich obszarach morskich (POM) należą kaczki nurkujące z gatunku: lodówka *Clangula hyemalis*, uhła *Melanitta fusca* i ogorzałka *Aythya marila*.

Przyłów w sieciach skrzelowych bałtyckich flot rybackich został także udokumentowany dla morskich ssaków zasiedlających ten akwen: morświna *Phocoena phocoena* oraz trzech gatunków fok: foki szarej *Halichoerus grypus*, foki pospolitej *Phoca vitulina* i foki obrączkowanej *Pusa hispida*. Dla liczącej ok. 450 osobników krytycznie zagrożonej wyginięciem bałtyckiej populacji morświna nawet jeden przyłowiony osobnik stanowi zbyt wysoką śmiertelność.

Informacje o szacunkowych wartościach przyłowu poszczególnych grup zwierząt morskich w danym obszarze Morza Bałtyckiego prezentuje grafika.

SKAŁA PRZYŁOWU FOK, MORŚWINÓW I PTAKÓW W MORZU BAŁTYCKIM



Przyłowiony nurzyk (fot. M. Koss)

Przyłów fok w duńskich wodach Bałtyku i M. Północnego to rocznie 890 os. (szacunkowo).

1100 os. to szacunkowy przyłów morświnów w latach 2010-18 przez duńską flotę rybacką.

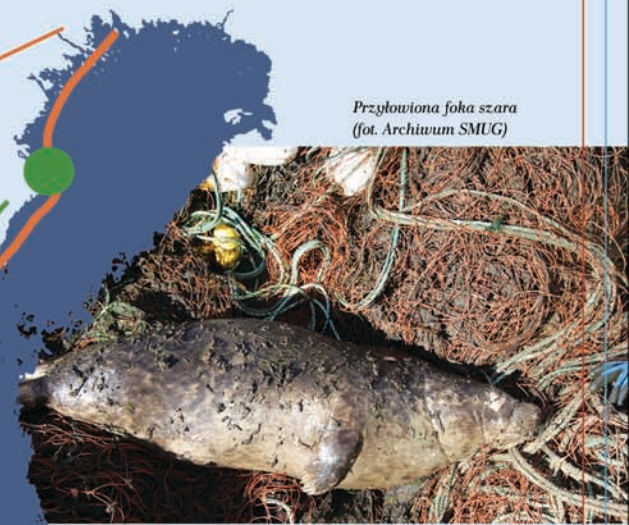
W 2001 r. zginęło w sieciach: 462 foki szare w północnym Bałtyku, w Zatoce Botnickiej 52 foki obrączkowane, a na zachodnim wybrzeżu Szwecji 461 fok pospolitych.

Szacowany w 2018 r. przyłów morświnów przez duńską i szwedzką flotę rybacką to 600 os.

18 000 ptaków rocznie*

45 000 ptaków rocznie*

W rejonie Zatoki Puckiej 3173-3359 ptaków/rok i w Zalewie Szczecińskim i Kamieńskim 2487-2930 os./rok**



Przyłowiona foka szara (fot. Archiwum SMUG)

W Bałtyku (dane z 2012 r.), w narzędziach połowowych szacunkowo zginęło 2180-2380 os. fok szarych.

Szacunkowy przyłów fok szarych w Estonii (1994-1999) to min. 200 os., z czego 90% w tradycyjnych narzędziach pułapkowych.

13 000 ptaków rocznie*

*lata 1970-2009 (Żydelis et al.2009)
** Marchowski 2021

Morświn - ofiara przyłowu (fot. K. Jęczyhouska)

